

לעילוי
נשמת
שלמה
רפאל בן
אסתר
ת.נ.צ.ב.ה.

גליון
387

פרשת פנחס תשפ"א

שתחזור בה. היא הסבירה לה עד כמה אסור להתיימשק מעתידו של כל בן תורה בכל מצב שהוא. וכן עצם השהייה בישיבה מהווה את הערובה היחידה שבנה יישאר יהודי ירא שמים המקיים תורה ומצוות כהלכתן, דבר שסיכוייו פחותים אם חלילה ייטוש את עולם התורה. הדברים היוצאים מן הלב נגעו לליבה של האם, והיא חזרה בה מן העניין.

חיים נשאר בישיבה. כעבור תקופה קצרה חלה תפנית מופלאה במצב שקידתו. חשקו ומרצו להגות בתורה גברו עשרת מונים. לאחר חודשים ספורים נמנה חיים בין הבחורים הטובים והמשקיעים של הישיבה.

רבי צבי ציין באוזני, כי מרוב שקידה של שעות על גבי שעות, צבע הספסל עליו ישב חיים נדבק למכנסיו...

כעבור שלוש שנות לימוד בישיבת 'תפארת צבי', כאשר התעתד חיים לעבור לישיבת סלבודקה בבני ברק, כתב אודותיו ראש הישיבה דברי שבח מפליגים: "הבחור הנזכר נהיה למתמיד מפורסם, המפליא כל רואיו בשקדנותו המיוחדת, הוא יכול ללמוד חמש שעות ברציפות בעיון רב כשלא יודע ממה שנעשה סביבו, וקנה לו שם טוב בעיר ובישיבה, ויש לו ידיעה הגונה בג' מסכתות עם מפרשים ראשונים ואחרונים, ואי"ה יהיה למאור ולתפארת בישראל, גם במידותיו התרומיות העוברות כל גבול".

לאחר המשך עליה מתמדת בישיבת סלבודקה, שם את פעמיו לעבר ישיבת מיר, שם יצא שמעו הטוב כאחד מהאריות שבחבורה, כמתמיד עצום וכבקי ברוב מסכתות הש"ס, בהבנה ישרה ובהיקף רחב.

ראש הישיבה, מן הגאון ר' אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, בלהט אהבת התורה, שבערה בעצמותיו, אהב אהבה עזה את תלמידי החכמים הצעירים שהיו דבוקים ושקועים בכל ישותם בתורה. ביניהם חיבב במיוחד את הבחור החדש, הת"ח הצעיר, שבא זה עתה לישיבה, ושם את עינו עליו לגדלו, לטפחו ולרוממו.

יום אחד, הגיע לישיבה בחור משיקגו, נכדו של הגאון ר' אברהם שמואל פינקל זצ"ל [אחיו של ראש הישיבה]. הבחור עשה רושם של בחור כשרוני ושאפתן, אך היה רחוק מההווה הישיבתי. רבי אליעזר יהודה שניחן בעיניים חדות, זיהה בקרובו הצעיר משיקגו פוטנציאל מיוחד, ויכולת לגדול

פינחס... השליב את זמנתי... ולא כפיתתי את בני ישראל בקנאתי (כה, יא)

אמר 'ולא כיליתי', לומר - אל תשיתו לב אל המתים במגפה - כ"ד אלף, כי אם אל כל המון ישראל אשר היו מתים לולא קנאתו. כי זכות שארית פליטת כל ישראל... תלוי עליו... וזה בעצמו רמז למעלה, 'וידקור את שניהם וכו' ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף', לומר שעל ידי מעשה פנחס היה 'מספר' למתים, ואלמלא זה, גם את הכל היה מכלה ח"ו (האלשיך הקדוש)

פנחס זכה במעשה אחד להציל את כל עם ישראל. כאשר יהודי עושה מעשה טוב, הוא אינו מסוגל לחזות כמה המעשה שלו ישפיע לדורות, וכבר שנינו (שבת לב): 'מגלגלין זכות על ידי זכאי'.

* * *

סיפר הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א: מעשה נפלא, ששמעתי מהגאון רבי צבי אליאך שליט"א, ת"ח מופלג בירושלים ומראשי מפעל ההצלה הגדול 'לב לאחים', מעשה שהוא היה לו עד בשנות עלומיו.

הסיפור טומן בחובו מוסר השכל עצום ומלמד על כוח ההשפעה של אישה גדולה וצדקת, אשר על ידי שיחה אחת שקיימה, זכתה להיות הגורמת המרכזית לתקומה של ממלכת התורה המפוארת, ישיבת מיר המעטירה.

רבי צבי למד בצעירותו בישיבה הקטנה המפורסמת 'תפארת צבי'. בחור בשם חיים למד איתו בישיבה. מצב העניות בבית הוריו של חיים גרם לכך שאימו הגיעה למסקנה, שעדיף שבנה יעבוד ויסייע בנטל הפרנסה. האם יצאה לכיוון הישיבה, להודיע לבנה על ההחלטה. בדרך, פגשה ברבנית שפירא ע"ה, אשת הגאון ר' שמחה זיסל שפירא. כשהתעניינה הרבנית, מה מעשיה ולהיכן היא הולכת, סיפרה האם כי היא כעת בדרך להוציא את בנה מהישיבה.

הרבנית, שידעה היטב, מהו ערכו של בן תורה, ומהעיתיד לצאת מבחור ישיבה, נחרדה לשמוע על התוכנית. במשך שעה ארוכה דיברה על ליבה בדברי שיכנוע ותחנונים,

בתורה. הוא ביקש מהבחור חיים, שילמד עם אותו בחור בחברותא, וכך יקרין עליו מאישיותו המרוממת ומגדולתו ושקידתו בתורה. בנוסף, ביקש ממנו, שילמד אותו את שפת לשון הקודש ואידיש, מכיוון שרוב תלמידי הישיבה היו בני הישוב הישן בירושלים.

חיים השקיע את מיטב מרצו בקידום הבחור החדש. הלימוד המשותף לא הצטמצם לסדרי הישיבה הקבועים. הם למדו ללא הרף, בימים ובלילות, בימי שישי ושבת, בחוה"מ ובבין הזמנים.

מי היו שני הבחורים האלו? הבחור חיים הוא הגאון רבי **חיים קמיל זצ"ל**. שקדן עצום וגאון מופלא. במשך כחצי יובל השנים האחרונות לחייו שימש כראש ישיבת אופקים, כעמוד התורה ומקים עולה של תשובה בדרום.

מספרים שרבו, ר' אליעזר יהודה, כינה אותו 'פאר הגידולים של ישיבת מיר', והתבטא, שכל יגיעתו בהקמת ישיבת מיר בארץ היתה כדאית ומשתלמת, ולו רק כדי להעמיד תלמיד מושלם כמותו!...

הבחור שעלה משיקגו, הוא הגאון רבי **נתן צבי פינקל זצ"ל**, שמאז אותה תקופה היה כרוך אחרי ר' חיים קמיל עד סוף ימיו. הוא ראה בו את רבו המובהק בתורה, בהנהגה ובעצה. כשהגיע לפירקו, נשא את נכדתו של רבי אליעזר יהודה, בת בנו של ראש הישיבה, הגאון רבי בינימין בינוש זצ"ל, ובפטירת חותנו, הוכתר על פי צוואתו לממלא מקומו בראשות ישיבת מיר.

בימי הנהגתו של ר' נתן צבי, התעצמה הישיבה ללא היכר. הוא הפך אותה למעצמת ענק של עולם התורה והישיבות כשאלפי אברכים ובני תורה גדלים בה וחוסים בצילה. הוא הנהיג בכוחות עילאיים את הישיבה מתוך יסורי גוף קשים ומרים ובמסירות נפש, במשך כשני עשורים.

הבה נתבונן בגודל הזכות הנזקפת לאישה הצדקנית, הרבנית שפירא, ששכנעה את אימו של ר' חיים לא להוציא את בנה מהישיבה. ננסה לתאר לעצמנו, כיצד היתה נראית ממלכת התורה של ישיבות מיר כיום ללא אותה שיחה...

[מתוך 'אוצרותיהם אמלא'-פניני עין חמד']

אין אנחנו מסוגלים לחזות את פירות המעשים שלנו לדורות, אבל לפעמים אנו גם לא מסוגלים להעלות על דעתנו את המשמעות של מעשה אחד, כאן ועכשיו...

* * *

בשנים שלפני מלחמת העולם הראשונה, חלה ירידה במעמדו ובחוזקו של השלטון התורכי בארץ ישראל, ויושבי הארץ לא היו כפופים לשלטון התורכי אלא לקונסולים ולנציגים של ארצות מוצאם. לקונסול אוסטריה היה מעמד

רם מאד בארץ, וכך גם לקונסול רוסיה - שהיתה לו עוצמה אדירה ורשות הדואר הרוסית היתה שייכת לו.

לקונסול הרוסי היה מזכיר, יהודי פוקר בשם סונייק. מעמדו אצל הקונסול הרוסי היה רם ביותר, והוא הרשה לעצמו לנהוג באטימות ושרירות לב, עד כדי חילול שבת בפרהסיה. ומדובר באותם ימים שבהם השבת היתה נשמרת ברשות הציבורית.

בשבת אחת יצא לו אותו סונייק, מדושן עונג, מירושלים העתיקה דרך שער יפו ופנה לשורת מצחצחי הנעלים, ניגש לאחד מהם וביקשו שיצחצח את נעליו.

באותה שעה עבר ברחוב יהודי ירא שמים ושמו רבי יצחק נחום לעווי זצ"ל. הוא היה בעל הדפוס הראשון בירושלים. הלה היה בעל רגש סוער וחס ביותר בענייני כבוד שמים והיה מקנא קנאת ה' מבזי התורה בשאט נפש. כשראה את חילול השבת המחוצף של אותו סונייק, ניגש אליו ר' יצחק נחום וסטר לו על לחיו שתי סטירות מצלצלות לעיני המוני אנשים שעמדו נדהמים ונרעשים, הן מחילול השבת ברבים של סונייק והן מהסטירות הנועזות.

לכולם היה ברור שחיינו של רבי יצחק נחום אינם שווים אפילו כקליפת השום. סונייק היה ידוע כאדם חזק ובעל יכולת נקמה. לא היה ספק לאיש שאם הוא יהרוג כעת את ר' יצחק נחום, לא יתן דין וחשבון לאיש. אף כוח בעולם לא יכול לעצור בעד סונייק לעשות שפטים באותו קנאי.

אך מה שאירע בפועל היה מדהים ביותר: סונייק התפעל מאוד מהעוז של אותו קנאי שמסר את נפשו עבור מניעת פירצת השבת. הוא החל להתבונן ולהרהר על מעשהו של האיש שמסר את נפשו, לא על גזל כספו או פגיעה אישית בו, אלא על כבוד שבת המחוללת. כדבר הזה לא ראה מעולם.

אותן שתי סטירות לחי עוררו אצלו את הנקודה היהודית החבויה אצל כל יהודי אף הרחוק והנידח ביותר. הוא התחיל להתעניין ביהדות ולברר מהי חובתו של יהודי בעולמו.

לא עבר זמן רב עד שאותו סונייק הכשיר את ביתו. את כל כלי הטריפה שלו שהיו שווים הון עתק, שבר לרסיסים. קנה מערכת כלים חדשה, והכשיר את המטבח לפי כל כללי ההלכה. היהודי שב בתשובה שלימה.

ידידיו לא יכלו לעצור בעד סקרנותם: "מה קרה לחברם שהיה כ"כ רחוק מכל מושג של 'אידישקייט' ואיך הפך לפתע את עורו ושב לבוראו?" בתשובתו גולל בפניהם את כל המאורע והסביר כי דוקא הסטירה הזו היא שעוררה בו את הניצוץ היהודי הקלוש שעוד נותר בו.

"תבינו ידידי" - הסביר להם סונייק - "אני הכרתי את יצחק נחום לעווי כאדם מן הישוב. הוא לא היה שוטה. הוא ידע היטב מי אני, וברי היה לו שיש ביכולתי להרגו בירייה בלי

כולה, אולם לא מצאנו אותה בכל החיפושים שערכנו... - אמרה הדודה.

וכך, בזכות מצוות הצניעות, עליה שמרה רייזל'ה הקטנה בכל כוחה למרות הקשיים, ניצלה מקלקולו של קיבוץ 'השומר הצעיר', ועברה לדור בבית דודתה השומרת על קלה כבחמורה, והמשיכה להתחנך בדרך ישראל סבא.

[מתוך הספר 'שלישי באשמורת']

קִחוּ לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹחַ אִישׁ אֲשֶׁר רוּחוֹ בָּו (כו, יב)

אשר רוח בו... שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד
אחד (רש"י)

מנהיג של כלל ישראל הוא כזה שיש לו את היכולת להכיל את רוחו ורצונו של כל אחד מישראל, ולהביא אותו לעשיית רצון ה'. אחת הדרכים להשפיע ולדרבן היא ע"י עידוד ושימת דגש על הצדדים והתכונות החיוביות שבזולת. גדולי ישראל ניחנו ביכולת זו.

* * *

סיפר הרב **שלמה לורינץ** זצ"ל: כאשר בני רבי יוסף אריה השלים את חיבורו הראשון 'משנת רבינו עקיבא איגר', נכנסתי עמו למרן הגרא"מ שך זצ"ל, כדי להראות לו את הכתבים ולבקש הסכמה על הספר. מרן אמר, כי חדל לתת הסכמות, כיון שקשה לו לעיין בספרים שמביאים לו, אך הוסיף: "תשאירו פה את הגיליונות, ואם יהיה לי כוח, אנסה לעיין בהם".

כשחזרנו לאחר מספר ימים, אמר מרן: "הספקתי לעיין בכמה עניינים מהספר, והחלטתי שלספר זה אתן הסכמה, כי ספר זה יהיה מצוי תמיד על הסטנדר ולא בארון הספרים. בספר הזה ילמדו, והוא יביא תועלת ללומדים". מובן שבני שאב עידוד רב מדבריו של מרן.

כאשר יצא הספר מבית הדפוס נכנסנו שוב למרן. בני אמר לו שהביא את הספר, ומרן ענה שהוא מקבל את הספר, אולם רצונו לשלם בעבורו ולא לקבלו במתנה. מרן קם, ניגש לארון ונתן לבני מאה דולר.

בני, שהיה מופתע, אמר שהספר אינו עולה כל כך הרבה, מחיר הספר הוא בסך הכל 15 שקלים, אך מרן צחק ואמר לו: "הבנתי שאתה לא לוקח בעד הספר 100 דולר, אך אני נותן לך 100 דולר כדי להחשיב את הספר, כדי שתדע עד כמה אני מעריך את הספר שלך". ניתן להבין שהאברך הצעיר קבל תוספת עידוד מהערכה מיוחדת זו.

כעבור שנה או שנתיים הביא בני למרן את הספר השני שהדפיס, ומרן קיבל את הספר. למחרת בבוקר בשעה שש,

לתת על כך דין וחשבון לאיש. הוא גם ידע שביכולתי לקפח את פרנסתו ולמוטט את עסקיו.

העובדה כי כל אלה לא הרתיעו אותו, הביאה אותי למסקנא כי הכוח שממנו הוא מתיירא, חזק וכביר הוא משנינו גם יחד. הרכנתי את ראשי בהכנעה בפני אותו כוח אדיר וחזרתי לבוראי בלב שלם".

[מתוך הספר 'מפנקסו של רבי עמרם']

סיפר הרבנית **בת-שבע קנייבסקי** ע"ה: התקופה הייתה סיום מלחמת העולם השנייה. ילדים יהודיים לא מעטים שרדו את אימי השואה, כשהם נחבאים במנזרים קתוליים אדוקים. הם נאספו זעיר פה וזעיר שם על ידי אנשי הסוכנות היהודית בדרכם לארץ ישראל. דא עקא, שמחוז חפצם של השליחים היה קיבוצי 'השומר הצעיר' והמטרה הברורה הייתה לעקור מהם כל ריח של יידישקייט.

בין כל הילדים שהובאו לארץ ישראל, היתה ילדה קטנה שבאה מבית חרדי מאד. היא לא רצתה לאכול את המאכלים שהוגשו לה, כיון שידעה שאינם כשרים. היא לא רצתה להתלבש בחוסר צניעות, כי החינוך שקיבלה בבית הוריה היה איתן ושורשי.

המדריכים החילוניים בקיבוץ ביקשו שתלבש מכנסיים, ועשו את כל שביכולתם כדי שהילדה הטהורה תפרוק מעליה עול צניעות. אולם היא התעקשה על חצאיות בלבד, למרות הלעג הבלתי פוסק מהסביבה וחרף העונשים שהוטלו עליה, היא לא נכנעה ולא ויתרה.

באחד הימים, נקבע טיול לכל ילדי הקיבוץ. לפני הטיול ניסה המדריך לשכנעה שוב ושוב ללבוש מכנסיים כמו שאר בנות הקבוצה, אולם הצדקת הקטנה התעקשה על בגדיה הצנועים, ולא הסכימה לוותר על החצאית בשום פנים ואופן. ברוגז רב ניאות המדריך לצרף את הילדה המרדנית לטיול.

כשכל הילדים הגיעו לחיפה - יעד הטיול, הסתדרו בשורה ארוכה לפי פקודת המדריך, ויצאו לצעדה מופתית ברחוב. מאות ילדים שכולם בלבוש חילוני, וביניהם ילדה אחת בודדה בחצאית.

אישה חרדית שעברה במקום שפשפה את עיניה בתימהון, מה עושה ילדה כזו בתוך המעוז החילוני של 'השומר הצעיר'? היא התקרבה כדי לחזות בפלא המוזר מקרוב, הביטה בילדה ולפתע נפלטה צעקה נרגשת מפיה: "רייזל'ה! הרי את זו רייזל'ה, ילדתה הפעוטה של אחותי!...".

היא רצה אל הילדה, אחייניתה האובדת, גיפפה ונישקה אותה בהתרגשות. גם רייזל'ה התרגשה עד דמעות למצוא לפתע את משפחתה האובדת.

"דענו שלאחותי יש בת קטנה שנשארה - רייזל'ה, אוד מוצל מאש, שריד אחרון לכל משפחת אחותי שנספתה

התקשר הרב חנניה צ'ולק לבני, ואמר שמרן מבקש שהוא יבוא אליו. בני ענה: "עוד לא התפללתי. מיד לאחר התפילה, לפני ארוחת הבוקר, אכנס למרן". אך ר' חנניה השיב לו: "מה אתה סח?! עליך לבוא תיכף ומיד! מרן כבר ביקש ממני בשעה ארבע לפנות בוקר שאקרא לך, ואני אמרתי לו, שאיני רוצה להעריך בשעה כה מוקדמת. אבל הוא מחכה לך כבר משעה ארבע בבוקר".

בדחילו ורחימו מיהר בני לביתו של מרן, ותמה מדוע מרן צריך אותו בשעה ארבע בבוקר. כשנכנס אמר לו מרן: "אתמול בערב, כשנתת לי את הספר, הייתי כל כך עייף וחלש, שלא היה בי כוח להודות לך ולהביע את הערכתי לספר שלך, ואני רוצה לשלם לך".

שוב ניגש מרן לארון, ונתן לו 100 דולר כמו בפעם הקודמת. בטוחני, שלא היה זה מקרה בודד, ולא משום שהוא בני. היתה זו שיטתו של מרן לעודד ולבנות אנשים, כדי שיהיה להם בטחון עצמי ושאיפה להתקדם.

* * *

'שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד' - מבואר בדברי רש"י אלו שגדלותו וכוחו של המנהיג מתבטאת ביכולת שלו להתייחס ולהכיל את היחידים, ולא רק בהנהגת הציבור בכללותו.

הרב לורינץ כותב בספרו: סיפר לי הרב צ. - היה זה בעת שלמד בכולל מסוים, והנה הודיעו לו לקראת סוף הזמן, כי ההנהלה החליטה לסגור את הכולל מחוסר תקציב להחזקתו בזמן הבא. הוא ניסה להתקבל בכמה כוללים, אך אלו השיבו את פניו ריקם. הוא היה אובד עצות, הרקע שלו היה של ישיבה תיכונית, ולכן לא ידע למי יפנה.

כיוון ששמע שכולם פונים אל מרן הרב שך צ"ל, פנה אף הוא למרן, מבלי שהיה לו איזשהו קשר מוקדם איתו, ושאל מה עליו לעשות במצב זה. הוא אמר למרן, כי נראה לו שלא תהיה לו ברירה אלא לצאת לעבוד כדי לפרנס את משפחתו.

בו במקום נתן לו מרן סכום כסף נכבד המספיק לחורף שלם, ואמר לו: "לך תלמד במקום שלבך חפץ, במקום שתיטיב ללמוד בו. אינך צריך לקחת כסף מהכולל, אם אחר כך עדיין לא תסתדר, בא אלי ואני אתן לך עוד".

הרב צ. סיפר לי זאת בהתפעלות גדולה: "אני הייתי לגביו אברך בלתי מוכר, בלי שום שייכות אליו, שאלתי רק עצה, לא עלה על דעתי שיעזור לי בכסף, והנה מרן נתן לי את האפשרות ללמוד זמן שלם, ובכך להישאר בן תורה שתורתו אומנותו...".

* * *

ממשיך וכותב הרב לורינץ: את הסיפור הבא סיפר לי הגר"מ הייזלר, אשר היה נוכח בשעת מעשה.

מרן זימן אליו אנשי ציבור, בעיקר מחו"ל, בעניין ציבורי חשוב. בני הבית החליטו, כי הואיל והכנס חשוב ביותר, לא יתנו לקהל להיכנס למרן ביום זה. והנה, הגיע אב עם בנו בן הארבע-עשרה, וביקש מהנוכחים את רשותם להיכנס למרן לדקה אחת בלבד, כדי לקבל ברכה בעבור בנו, שיצליח בתורה. הנאספים אמרו כי לדקה אחת בלבד, הם מוכנים לוותר.

"האב והבן נכנסו למרן, ושהו שם זמן רב" - אומר הרב הייזלר - "למיטב זכרוני לפחות שעה-שעה וחצי. כשיצאו, הביעו האנשים שהמתינו בחוץ את תרעומתם - "היתכן?! אמרת שאתה נכנס לדקה, ונשארת למעלה משעה!".

השיב האב: "אינני אשם, אני נכנסתי רק על מנת לקבל ברכה ותו לא. אספר לכם מה היה: כאשר ביקשתי ברכה שבני יצליח בתורה, שאל מרן את בני, האם יש לו שמחה בלימוד. הבן השיב, כי באמת איננו מרגיש שמחה בלימוד. מרן שאל אותנו: 'מדוע?' והבן השיב: 'אינני מבין מה שמלמדים אותי'. שאל אותנו מרן: 'מה אתם לומדים עכשיו?' ובני ענה: 'פרק אלו מציאות'. מרן לקח שתי גמרות, אחת בשבילו ואחת בשביל הנער בן הארבע-עשרה, והחל ללמוד עמו ולהסביר לו את כל העניין של 'אוש שלא מדעת', באריכות ובמתיקות כפי שרק מרן יודע. לבסוף שאל מרן: 'האם עכשיו אתה מבין את הסוגיא?'. הבחור ענה: 'כן, אני מבין טוב מאד' והתחיל לבכות. מרן שאל אותו מדוע הוא בוכה, והבחור השיב: 'אני בוכה משמחה, שזכיתי בפעם הראשונה להבין סוגיא על בוריה, וזו הפעם הראשונה שיש לי טעם בלימוד'. רק לאחר מכן נתן מרן את ברכתו: 'אם כן, אני מברך אותך שיהיה לך תמיד טעם בלימוד, ושתצליח בלימוד!' - סיים האיש את התנצלותו - "אם כן, תבינו שאינני אשם, ולא יכולתי להפסיק את מרן שישב ולמד עם בני".

מיד אחרי זה יצא מרן והתנצל על העיכוב שגרם לכל האנשים שבאו לפי הזמנתו, משום שעסק בעניין שאינו סובל דיחוי, והיה חייב להקדיש לו זמן. הוא הודיע, כי כעת הוא כל כך עייף, שאינו יכול לקיים את הישיבה עם המוזמנים, ובקש לדחות את הישיבה למחרת.

מוסיף ר' מאיר: מרן הסביר מדוע הוא העדיף להקדיש זמן זה - שהיה מתוכנן לכתחילה לאותה אסיפה - לאותו ילד שלא הרגיש טעם בלימוד. וכך אמר מרן: "להרגיש טעם בלימוד זה ענין של פיקוח נפש. מי שאין לו 'גישמאק' בתורה, מי שאין לו טעם בלימוד התורה, הרי הוא כחולה מסוכן. ובשביל פיקוח נפש הייתי צריך להקדיש לו את הזמן, גם אם זה היה על חשבון האנשים שהמתינו בחוץ".

מרן היה בוחן ילדים שבאו אליו בשבתות. כשהבחין בילד שאינו יודע כראוי את מה שלמד, התקשר מרן למלמד שלו, ויעץ לו איך ללמוד עם הילד, כדי שיבין וידע כמו שצריך, בדיוק כפי שנוהג אב לגבי בנו. [מתוך הספר 'במחיצתם']